

LA FRONTERA DESCARADA

Blanca Garcés Mascareñas, investigadora sènior, CIDOB
@blancagarcesmas

L'estat grec ha deixat de buscar subterfugis. Estan sortint a la llum proves irrefutables de devolucions en calent extremadament brutals. Davant la disjuntiva sobre què és primer, si el dret a la vida o el dret dels estats a defensar les seves pròpies fronteres, la balança sembla decantar-se cap al darrer.

632

SETEMBRE
2020

* Aquest article es va
publicar prèviament
al diari **ARA**

Desenyes de refugiats han sigut abandonats al mar en tendes flotants a l'espera que els guardacostes turcs els retornessin a Turquia. Incomplint el que exigeix el dret internacional, no havien tingut accés als procediments d'asil. Van ser embarcats i abandonats a la deriva aprofitant la nit i en mans d'encaputxats. Aquestes són les últimes pràctiques il·legals d'un estat grec que ha perdut la vergonya. La frontera, amb tota la seva brutalitat i impunitat, s'ha descarat definitivament.

El pacte entre els estats membres de la Unió Europea i Turquia (signat el març del 2016) ja va demostrar les dificultats del retorn. Si bé un dels seus objectius principals era retornar tota persona que travessés irregularment la frontera, a la pràctica les xifres de retornats han sigut sempre limitades. El retorn no és fàcil quan el dret nacional i internacional, així com els tribunals que hi ha darrere, limiten la capacitat dels estats de fer i desfer. D'aquí que des d'aleshores l'estratègia se centrés sobretot en evitar les arribades.

La manera més efectiva de fer-ho és externalitzant el control fronterer, és a dir, que els països veïns (en aquest cas Turquia) controlin les fronteres per nosaltres. Aquestes polítiques s'han traduït en el desplegament de forces policials i militars, en deportacions massives lluny de la frontera, en la implicació dels governs d'origen i trànsit en l'anomenada "lluita contra els traficants" i, més recentment, en la delegació del salvament marítim als països veïns per facilitar el retorn de les pasteres. La llarga història d'acords d'Espanya amb països africans posa en evidència que això sí que funciona. Funciona perquè és més fàcil evitar que arribin que retornar-los. I perquè més enllà de la frontera sembla que tot val: la impunitat amb què aquests estats poden detenir, deportar i fins i tot assassinar fa que siguin més eficaços.

A l'externalització del control fronterer s'hi ha sumat també la internalització d'espais d'excepció. Des del 2015, els camps de refugiats de les illes gregues s'han convertit en forats negres de drets fonamentals. Els mitjans de comunicació i les principals organitzacions locals i internacionals ho han denunciat sistemàtica-

ment: des d'amuntegament, temperatures hivernals sense aigua calenta ni calefacció (qui no recorda les tendes sota la neu) i falta d'higiene a nutrició limitada, assistència mèdica inadequada i alts graus d'inseguretat. En els últims dos anys, aquestes condicions han empitjorat pel repunt en el nombre d'arribades i els criteris cada vegada més restrictius a l'hora de transferir els més vulnerables cap al continent. No és un problema d'incapacitat i recursos. Turquia té camps de refugiats en millors condicions. És una misèria programada que busca tenir un efecte dissuasori sobre els que encara podrien estar per arribar.

Tant l'externalització del control fronterer com la internalització dels espais d'excepció busquen reduir les arribades diluint la responsabilitat. En un cas, perquè els perpetuadors (que no els instigadors i finançadors) són països tercers. En l'altre, perquè les condicions als camps de refugiats sempre es poden atribuir a incapacitat, ineficiència o falta de recursos. Des d'aquest any, però, l'estat grec ha deixat de buscar subterfugis. S'ha tret la mascareta, actua a cara descoberta. Al mes de febrer, l'exèrcit hel·lè responia brutalment contra **les persones que intentaven travessar la frontera a la zona del riu Evros**. Setmanes després, Atenes suspenia el dret d'asil. Sense la sol·licitud d'asil com a possibilitat, els migrants es tornen "objectes" fàcilment "detenibles" i "deportables". La por a la pandèmia va permetre també justificar el que era injustificable: des del tancament dels camps de refugiats a la retirada de les ONGs d'ajuda humanitària. Finalment, aquests dies estan sortint a la llum proves irrefutables de devolucions en calent extremadament brutals.

Cinc anys després de la mal anomenada "crisi dels refugiats", la vulneració de drets fonamentals no sembla fer dubtar a ningú. Davant la disjuntiva sobre què és primer, si el dret a la vida (i a una vida digna) o el dret dels estats a defensar les seves pròpies fronteres, la balança sembla decantar-se cap al darrer. És igual quants informes denunciïn no només el que és moralment reprobable sinó directament il·legal. Sembla que als estats els sigui igual, tal deu ser el seu sentiment d'impunitat. Ja no cal dissimular. La il·liberalitat de les anomenades democràcies liberals és ja una evidència incontestable.